

Tema Rovdjur!

En utbildningsdag för kretsaktiva i Gävleborgs län. Vi lärde oss mer om rovdjur så vi kan bemöta allmänhetens frågor mm, och samtalade lite hur vi kan jobba tillsammans i länet. En trevlig dag med Naturskyddsföreningen!

10.00 Fika

Sven i Hudiksvall välkomnade oss och berättade om att hotellet vi var på är med i en deckare med mord, liksom flera platser runt om i Hudiksvall. Det fanns också en koppling till varg. Sedan berättade länsordförande Stefan att dagen kom till som önskemål från bl.a. stämman. Meningen är att lära mer om rovdjur, hur det kan pushas ut till medlemmar. Frågorna är mycket infekterade i samhället idag.

10.30 Rovdjurscentret De 5 Stora - Linda Thelin

Jobbar med mässor, temadagar, utställningar etc. Nationellt också, t.ex. hemsidan www.de5stora.se och www.rovdjursskolan.se Samarbetar med stiftelser, organisationer, föreningar och myndigheter. Berätta baskunskaper idag, försöka sammanfatta rovdjursbilden i Sverige. Försöker ge en allsidig bild. Skapa dialog mellan olika parter.

Bred verksamhet. Håller till i Järvsö till vardags.

NF riks vill delegera sin plats till länsförbundet. (Stefan P)

Har alla 5 rovdjur (inkl människan) för att det är interaktionen dem emellan som är mest intressant, inte djuren i sig.

Varg

Vi ser 8 bilder på hunddjur, 3,5 är hundar på den här bilduppsättningen. Inte så lätt. De flesta rapporter av varg är felaktiga. Ca 370 vargar i Sverige, i Norge ca 30 år 2013.

Från rovdjursförvaltningens håll är planen att vargen ska sprida sig söderut, dock ej norrut vilket är ett politiskt beslut för att skydda rennäringen.

Älg upp till ett år är stapelföda, över 90%. Rådjur. Letar inte djur i sämre skick i första hand. Rävar och grävlingar till viss del. Vildsvin som föda inte så mycket koll på, de har inte överlappat varandra geografiskt så mycket än. Björnar äter ofta på vargrivna djur, dock inte tvärt om verkar det som.

En flock är en familj, 2-7 stycken. Inga främmande individer accepteras inom reviret. Snittstorleken på ett revir är 10 kvadratmil. Det kan vara väldigt olika stort beroende på terräng, kan vara två mil i vardera riktningen.

Ingen skillnad i form på tassavtrycken av varg och hund. Storleken och sättet de går på skiljer mellan hund och varg. Vargen går mer rakt fram, en hund mer hit och dit. De största hundarna kan dock ha *större* tassavtryck ibland. Kom ihåg att det finns många hundar som rör sig fritt i naturen.

Lo

Fyra olika i världen. Senaste halvåret kommit flera bilder på katter med fråga om det är lodjur. Mer spridda än varg, 1000-1400 st i Sverige beräknat utifrån inventeringar. Föryngring=hona med ungar. Honor träffar bara hanen vid parning, lever sedan ensam med ungarna. Äter ren (i norr), rådjur (i söder) och skogsfågel.

Rundare spår än varg och hund, men ofta svårt att se och skilja i fält.

Järv

Mårddjur, släkt med t.ex. grävling. Ca 700 järvar, liten ökning. Har funnits i hela Sverige, nu mest in norr mot Norge, men sprider sig i skogslandskapet. Fridlystes på 60-talet. Skydds jakt finns t.ex. från rennäringshåll.

Länsstyrelserna har inte tid att inventera järv, behöver lägga tid på att inventera lo och varg. Renar äts främst, asätare av det som lo lämnar, kan också döda själv. Rykte att den är glupsk, förmodligen för att de är snabba att stycka och gömma bitar. De är inte aggressiva.

Björn

Finns 8 arter björn i världen. Grizzly och kodiak räknas till brunbjörn. Ca 2800 st i Sverige, nedgång sedan senaste inventeringen, då i renområdet. Äter älg, myror, bär, växter, reserver på vintern. Älgbyten varierar mycket, uppskattning 1,5 vuxna och 6 (1-11) kalvar/år. De som tar stora djur kallas slagbjörnar. Idena kan se mycket olika ut, som fågelbon, under stenar m.m. 3-8 gånger används idet globalt, i Sverige bara en gång, kanske beror på jakten (tidigare med spjut på vintern).

Konfliktområden

Alla rovdjuren har varit utrotade eller näst intill, i Sverige någon gång i historien. Nu har de alla kommit tillbaka. *Viltskador*, renar, tamdjur, hundar, grödor. *Byteskonkurrens* jägare. *Rädsla*.

- Renar
40-65 000 renar/år, mest av lo. Ekonomiska förluster, kollaps av rennäring, hot mot samisk kultur, 10% toleransnivå ca 27 000 renar. Samerna får numera ersättning för rovdjursförekomst, ej för rivna renar som tidigare. Rennäringen har stora problem med rovdjur, ingen idé för naturvårdare att ifrågasätta.
- Tamdjur (får)
Renar en statistik. En för hundar. En för övriga tamdjur. Nationellt är rivna får ett litet problem, 620 000 får finns nationellt, 2013 angreps 645 st (ca 1 promille) . Ekonomiska förluster. Sekundära skador och merarbete.

De som drabbas, drabbas hårt. Troligen lika många hundar som river får, staten har dock ingen skyldighet att inventera det.

- **Hundar**
Varierar mellan 30-70 hundar som dödas. 2013: 39 hundar. Nationellt ett litet problem. Dock hårt slag mot enskilda eftersom hunden är en familjemedlem. Hot mot löshunds jakt. Järv angriper inte hund. Lo och björn kan angripa om de blir jagade, men sällsynt. Varg kan angripa för att de ser hunden som konkurrent.
- **Byteskonkurrens**
En vargflock tar ca 120 älgar/år. Björnar kan ta 25% av älgkalvarna om älgstammen är mindre än 25 älgar/björn. Om över 50 älgar/björn försumbar byteskonkurrens. Lodjur tar mycket rådjur, 60 000/år i landet (1 lo 2-6 rådjur/mån). Det finns ca 600 000 rådjur i landet. I trafiken dödas ca 4-6 000 älgar och 30 000 rådjur varje år.
- **Rädslor**
Många är rädda för att möta björn (mest), varg och vildsvin, men angrepp är mycket ovanligt. Ökan vara lätt att ta till för de som är emot rovdjurö. Om man inte kan bekräfta sina åsikter kan det vara så att rädslor tas till. Egentligen bara en gång som människor dödade av vild varg, 1821, kanske inte heller en helt vild varg. I snitt en person/år angrips av björn, dock 3 st 2014. 2 människor har dödade av björn de senaste åren, 2005 och 2007. Innan dess år 1907.

Kostnader

160 miljoner kr/år. Budgetproppen vill ge mer. Summan motsvarar ca 20 kr/medborgare, eller 3 km motorväg. Ersättning för skador, handläggning, bidrag till förebyggande åtgärder m.m.

Varför bevara?

Roll i ekosystem, biologisk mångfald, många finner stor livskvalitet i de stora rovdjuret. En del av vår historia och vårt land. Natur- och rovdjursturism (rovdjursturism omsätter bara i Finland 60 miljoner kr). Majoriteten vill ha rovdjur (finns också områden där majoriteten inte vill ha rovdjur). Etiska överväganden, har människan rätt att bestämma vilka djur som ska få finnas?

Förbindelse. RIO konv 92. EU art och habitatdirektiv. Har lovat att ha livskraftiga stammar.

Lösningar

Förebyggande åtgärder, reglera stammar, en ny regional förvaltning, kunskap, respekt och medelväg.

- Folk argumenterar i rovdjursfrågan utan kunskap! Det ser vi som ett stort problem.

11.30 Gunther Schmidt- Björnforskare Björn och vildmark

Har företaget Björn och Vildmark för att föra ut resultat från forskning inom den skandinaviska björnforskningen. Biologiska guidningar i parker och vildmark. Föreläsningar och Utställningar Naturens bästa-märkning.

Varför forskar vi på björnen? Avsaknad av kunskap, förvaltningsbehov. Forskat i 30 år. En björn i Sverige är annorlunda än en björn i Japan t ex. Blivit lite komplicerat, biologin ganska bra kartlagd. Ser då att sammanhanget påverkar mycket. Veterinär medicin har intressen, humanmedicin kommer stort. Ekologi, m.m. Forskar i Gällivare nu, predation på renar. Ekologiska kontexten är så intressant så vi vill jobba mer med det. Skandinaviska björnprojektet är många involverade i, rekrytering av personal behövs allt eftersom.

Aktuella studier:

- Björnars reaktion på upprepad mänsklig störning
- Björnars fysiologiska påverkan med jakt av hund.
- Predation på renkalvar. Dräktiga renkor får också halsband, aktiveras när björnen är max 150 m ifrån.
- Överlevnaden på ensamma årsungar. Kollar om skjutna honor har ungar genom att kolla lakterande spenar. Av honor som är 4 år eller äldre och skjuts är ca 1/3 lakterande, uppskattar Gunther.
- Människors rädsla
- Humanmedicinsk forskning
- Idesfysiologi

Märkning

Björnar har 10-15 ggr bättre luktsinne än en hund. Beteendestudier görs via GPS-sändare. Mest stressfria metoden är att bedöva med pil från helikopter och sen märka. Gunther skickade runt ett sändarhalsband. De vänjer sig vid halsbanden. De kan klika av sig, men tyvärr en incident när det inte gick. Mer än 60 km/h kan de springa på kalhygge. En som bedövats en gång springer, den som inte varit med om det tidigare är lite nyfiken. När de är sövda vägs och mäts de. På bakbenen är de långa, från nos till svans inte mer än 150 cm. Uppvaknande sker med en annan spruta. Nedsövningen måste gå snabbt eftersom sövning påverkar björnarna. Batteriet räcker ca ett år. Varje björn har två halsband.

Uppföljning

En märkt björn ska inte vara mer utsatt för jakt än en omärkt, vilket de kunde bli tidigare eftersom jägarna kunde pejla in björnen själva. Nu används GPS-sändare som är mycket mer säkra än den gamla

pejlingsutrustningen. Kan tala om för sändaren om den ska vara öppen för pejling eller inte. En hona har de följt i 21 år. Följer nu ca 50 björnar. I Dalarna Gävleborg har de sydligast populationen. Vi får höra om Sopin en ung hanne som behövde flytta från Orsatrakten där det finns större björnar. Han vandrade, via Furudal till Falun och Lugnet under orienterings-EM, till öster om Runn. 2014 blev han skjuten.

Parning och ungar

Parningen sker i maj/juni, nå enstaka gång i aug. Ägglossningen är inducerad med parningen, alltså när parning sker, sker också ägglossningen. Både honor och hannar parar sig med flera partners. Samma kull kan ha flera pappor. Incest förekommer, t ex att björnunge parar sig med sin mamma. Har fördröjd implantation, när de går i ide börjar fosterutvecklingen, oavsett vid vilken tidpunkt parningen skett. Enda djurart som föder sina ungar under vintersömnen. Varför föds de så tidigt att de får vara 2 månader i idet? Varför är de så små när de föds? Björnar väger endast 300-500 g när de föds. Däggdjursfoster behöver mycket glukos. Mjölken har ofta över 30% fett, så de utvecklas fort i idet. Endast valar och delfiner har mer fet mjölk. Blinda och nakna, de har inte ens öron när de föds. Björn i ide vakna 10-20%.

Infanticid, att hanarna dödar ungar som de inte är pappa till, är vanligt. 50% av björnungarna kan drabbas. Honan skickar upp ungarna i träd för att undvika fara. Infanticid påverkar honors beteende. Honor som har årsungar rör sig så lite som möjligt för att undvika hanbjörnar. De som förlorat sina ungar rör sig i större område för att träffa fler hannar att para sig med för att minska risken att de nya ungarna dödas. Fadern vet ju inte om ungarna är hans.

Finansiering

En del privat - donationer och volontärer som arbetar gratis, Naturvårdsverket, Naturforskning i Norge. Jägarförbundet vill veta hur många björnar som finns. WWF donerar ibland.

Humanmedicinsk forskning

Dansk forskare. En människa som ligger still i 6 månader får problem med t.ex. blodproppar, åderförkalkning, hjärtsvikt, liggsår och 90% mindre muskelmassa. Bränner fett, kolhydrater och proteiner. Vi är inte lämpade att gå i ide eller åka till mars. Björnar får inte dessa problem fast de ligger i vintervila 6 mån. De bränner enbart fett, ej proteiner och kolhydrater. Björnar har mycket dynamiska hjärtan. Från normala 40-50 hjärtslag/min till 250 slag/min när de springer på sommaren resp. endast 4-5 slag/min på vintern eftersom hjärtmuskeln blir mindre.

Antal björnar

År 1850 fanns ca 5000 björnar, 65% av dessa i Norge. 1847 infördes skottpengar. Björnjägare blev ett yrke. Södra Sverige blev björnfritt på 50 år.

År 1930 ca 130 björnar, endast i nordvästra Sverige.

1942 ca 300. Sedan dess skydds jakt

1975 ca 500 Fridlysning i Norge

1996 ca 1 000 björnar, osäker siffra, var nog fler eg, samma som miljömålet

2004 ca 2 200 björnar

2009 ca 3 200 (ca 2 % i Norge, unga hannar tar sig dit)

2013 ca 2 800, minskande

En hona överlappar gärna sin moders revir.

Björnen kom från Frankrike för 14 000 år sedan, har också kommit via Ryssland upp i Finland, Sverige har ö befolkatsö från två håll, men samma ursprungliga stam.

Ålder

I Grekland dog en björn i djurpark som var 50 år. I vilt tillstånd vet vi inte hur gammal en björn kan bli. I Sverige äldsta 32 år. Nu äldst levande 21 år. I Sverige i år är medelåldern 5 år. 1990 var den 9 år. Hälften av alla björnar som skjuts är inte könsmogna.

Hur påverkar jakten?

Jakten har påverkat björnens sätt att leva och reproduktion. Björnar i Sverige föder tidigare och oftare (1-2 år mellan kullarna mot 5-6 år), än i områden där jakt inte pågår. Och i jaktområden får björnarna fler avkomor,

uppemot 27 ungar. Björnar reglerar populationsnivån med dessa faktorer också. Brunbjörn har i snitt 1,8 ungar/kull, i Sverige har vi 2,4/kull.

Jakt gör också att björnen blir mer blyg, fredlig, aktiv vid gryning och skymning vilket gör det lättare att leva tillsammans med människor. De upplever oss som hot.

Är björnen farlig?

Försök: vad sker när människor passerar en björn på ca 50 m med vindriktningen mot björnen? En hona med ungar upptäckte forskaren när den var 17 m ifrån, då sprang hon 40 km/h, fortsatte flera kilometer och passerade ett vattendrag på 10 m. En annan björn noterade forskaren på 28 m, då reste den sig upp och smög iväg i 1,4 km/h och stannade efter ca 50 m där den höll sig i rörelse ca 30 min, sedan la den sig ned.

Fler björnar ger fler möte som ger fler skador. En annan björn blev medveten redan på 230 m, sprang iväg 13 km/h vid 55 meters avstånd, vände kollade spåret efter människan och la sig sen igen. Forskarna har sett att björnar som blivit störda blir oroliga samma tid på dagen som störningen brukar ske. En björn som blivit störd väljer viloplats med högre vegetation i 4 veckor efteråt. Om en hona blir upptäckt i idet överger hon det och ungarna i 95% av fallen.

Fler björnar ger fler möten ger fler skador. Främst älgjägare som angrips, ej björnägare. Av 29 olyckor hade 23 hundar inblandade. Angrepp av obehäpnade människor har inte ökat trots ökat antal björnar.

Varg högre rädsla om man inte litar på förvaltningen. Lösning: öka förtroendet för förvaltningen.

Björn: högre fysiologiskt mätbar rädsla. Lösning: lär ut mer om björnen. Fingervisning från forskningsresultat. Tyder på intellektuell ångest för varg och fysisk ångest för björn. Psykologin gör mycket.

13.30 Anders Ekholm, Rovdjursgruppen

Naturintresserad från barnsben. Mindre strandpipare och lavskrika är största intresse. 1967 inte mycket rubriker om rovdjur. Enkel anledning ó de fanns inte här. När de sedan ökat så åt de rådjur och det var inte uppskattat. Engagerad i Rovdjursföreningen och viltförvaltningsdelegationen efter sekreterare i länsförbundet.

Rovdjurspolitikens mål

Utredningsår/Djur	Björn	Lo	Varg
2004	100 föryngr, ca 1000 ind	300 föryngr, 1650 ind	200
2009	3300	250 föryngr	?
2013	1100-1400	700-1000	170-270
NV:s miniminivå	1400	870	270
Gävleborg nuläge	25 föryngringar, 260 ind	15-20 föryngr, min 6-8	

Inom en snar framtid tas beslut i viltförvaltningsdelegationen om förvaltningsmål för Gävleborg.

Björn

Fyra kärnområden. Viltförvaltningsdelegationen beslutade 2013 att ha målet som 2012 års inventering trots att ingen(?) visste det antalet. Har de i Viltförvaltningsdelegationen olika beslutsunderlag? Linda tillägger att delegationen har gått på forskningens beräkningar och på mötet sagt att antalet björnar ökades som lagom många dåö. När resultatet av inventeringen kom visade det sig att antalet minskat drastiskt, från 530 till 380 björnar.

Vi skjuter idag fler björnar än vi har föryngring, tillade Gunther, d v s björnstammen minskar. Anders tycker man ska ta hänsyn till hur många som skjuts/km2. I Gävleborg skjuts tre gånger så många som i Norrbotten. I Gävleborg sex gånger så mycket folk som i Norrbotten/km2. Naturvården ska vara ganska oroliga för björnstammen, tycker Anders.

Lo

År 2000 var det 33 föryngringar, fjolårets 13 st. Lodjursstammen minskat med ca hälften.

Varg

Inavelsgrad på 0,25 motsvarar syskonparning. För mig obegripligt hur man kan säga att vi har en livskraftig stam. Enkätstudie i fem vargrevir visat på 6,5 ggr större risk att få hund skadad av annat än varg.

Angreppstillfällen i Gävleborg

2,8 angrepp/år på får av björn i Gävleborg. Skydds jakt är viktig för att komma åt det problemet eftersom få individer orsakar stor skada.

1,9 angrepp/år av lo.

2,1 angrepp/år av varg. Antalet angrepp ökar med antalet vargar.

Kostnaderna för förebyggande åtgärder har ökat 2012-2013. Gävleborg, bra på att använda ersättningsmedel för björn, bisamhällen och ensilage. Ca 300 rovdjurs säkra stängsel har satts upp.

Fårtätheten har ökat mycket i landet och Gävleborg. 111% från år 2000 ó 2012.

Fäbodrar ökat i Dalarna från år 1994-2007. 2 angrepp på fribetande djur i Gävleborg.

Samma antal jägare skjuter idag dubbelt så många älgar och lika många rådjur som på 70-talet fast det då inte fanns lika mycket rovdjur.

Rådjursavskjutning minskar, trafikdödade ökar. Varför? Förslag från deltagare: Kanske skjuter rovdjur vilt mot vägar? Anders säger: Det är inte skyldighet att rapportera rådjursavskjutning men det är det med trafikskadat vilt. Jag tror mer på att trafiksiffrorna speglar den verkliga rådjursstammen.

Deltagarna fick tre frågor:

1. Tips till kretsar vad man kan göra?
2. Idéer vad vi vill göra i kretsar/länen?
3. Något mer som vi vill ha som saknats idag?

Svar

- Länen spinna vidare på tråd från samverkan med fäbodrar och rovdjur, tillsätta fäbodvaktare - volontärer, rovdjursdag
- Vargspåra
- Informera de som fattar beslut i de här frågorna, t ex vfd, hur påverka dessa personer, så de går mer kurser
- Linda: NF med i deras råd, hjälpas åt, sätt rovdjur i proportion till annat i samhället vill gärna göra det tillsammans med t.ex. kretsar, allt från spårningskurser till temadagar! !
- NiG och kretsar höras mer i skrivelser och press, vad vill vi egentligen, vi är för tysta.
- Spårning för att få intresse, rovdjursträffar har varit i Bollnäs med många jägare och vilda diskussioner, gemensamma föreläsare, efter idag fler forskare berättar om vargar, ekosystem fler sådana här dagar ö Rovdjurens betydelse för ekosystemet
- Inom kretsen, diskussioner, för att undvika otrevliga situationer, borde vara mer synliga, efterlyser bra skrivare, kanske kan någon skriva för fler, publicera fakta från Anders E.
- Bra lärdom efter idag i diskussion med allmänhet
- Gillar belysande information, info som är lätt att se och förstå, inte för mycket siffror, visualisera statistiken.
- Mer oberoende information, av typ forskare, bättre än om NF håller i det
- Hög medelålder, bra engagera unga, hyra buss, ordna exkursion på djurpark med guide. Statistisk analys av de data som Anders presenterade som forskarrapport, förblir synliga på ett positivt sätt, servicecentral som fixar pappersarbete för de som drabbats av rovdjursskador eller annat (kansli? Projekt?). Välkommen till Björn och vildmark!
- Nya och yngre, locka in, de är väl ofta intresserade nu för tiden? Björnsafari spännande vara med i. Internt bra, sprid också till allmänhet! Från neutrala människor, inte bara från oss. Efterlyser (ang regeringens vetenskapliga underlag) är de vetenskapliga eller inte?! Allmänheten behöver få möjlighet att avgöra stämmer det eller inte, kunna ta ställning. Sprida info hur vi kan samverka med rovdjuren. Överklaga till myndigheter ó hur? Vem?
- Höja vår kvalitet som informatörer. Åldersproblem. T.ex. det med rådjur, markägaren får fritt skjuta rådjur på sina marker. Bra och tydlig statistik behövs, jmf Hans Rosling som visar hur samhällen rör sig mot mål över tid, skulle kunna göra det med rovdjurstammar, häftigt att se det med animation/grafiskt. NF borde skapa en tanke hos andra att vi är en del av naturen i ekosystemet.
- Hur många tamdjur har blivit rivna under viss period, behöver uppgifter statistik som kretsarna kan använda, går för mycket känslor i resonemanget. Kretsar kan använda i pressreleaser. Ju mindre man säger, desto mer lyssnar folk.
- Dalarna debattartikel ö rovdjuren omistlig del av naturen. Haft mycket pengar från Naturvårdsverket och en del från länsstyrelsen. Har gett ut två böcker. Filmer från viltskadecenter. Faktafoldrar finns att beställa från länsstyrelsen och Grimsö, finns på plats idag som ni kan ta. Riks haft utställning för barn på turné ö Vilken är din rovdjursidol? ö Roliga fakta som att varg heter ökurtö på turkiska. Skolinformation om varg och björn. TV-filmaren Bo Kristiansson om björn på Svalbard. Med på jakt- och fiskemässor. Rovdjursstänglingskurser, intresserade medlemmar, men inga djurägare. Vargspårningskurser med Jägareförbundet, lyckat, men inte så uppskattat från centralt håll. Prel 18-19 april 2015 kurs ej tillåtna jaktmetoder, troligen i Ludvika. Film på FB om vargens betydelse i Yellowstone, tror vi - sprid.

Göra efter idag

- Anders skickar material till alla som är med.
- Kontakta Maria Johansson ó på universitet?
- Reg rovdjursgrupp finns, Anders, Mattias, P-O. Maila kansli.gavledala@naturskyddsforeningen.se om du vill vara med på sändlista
- För ut info i social media, fb, hemsidor, om vad vi gjort idag
- Gunther har info på hemsida bearproject

Denise Fahlander och Lillian Lundin Stöt antecknade och Lillian fotade.